

Gamla bilder på Lau kyrka

Från M. Klintbergs fotosamling. Lau skola och kyrka. Foto: Masse Klintberg 18 aug 1902.

Detta är en klassisk bild av Masse Klintberg. Masse har gått ut i rågåkern och tagit denna bild det första året han fotograferade. I det öppna landskapet syns den 5 år gamla skolan i sitt nya läge framför kyrkan, förr stod skolhuset t h precis i bildens kant öster om kyrkans kor. Kyrkan framträder monumentalt, men döljs delvis av de 60 år gamla träden runt kyrkogårdsmuren. Kyrkan har ännu den äldre takryttaren och den äldre takformen med faltak, se bilder och texter längre fram. Ser man noga, upptäcker man små figurer uppe vid taknocken. Kan det vara barnungar som klättrat upp på taket för att kolla vad fotografen har för sig?

Från RAÄ. Lau kyrka. Foto: Carl Fredrik Lundberg 1875.

Det är sällsynt med bilder från Gotlands landsbygd som är tagna så här långt tillbaka i tiden. Kvaliteten är utmärkt och vi kan se flera saker. Kyrkan tycks på det här avståndet vara i hyfsat skick. Långhustaket och takryttaren är nytjärade, medan kortaket ser mer taget ut. Här ser man dess äldre takform och hur ryttaren såg ut förr. Putsen är nog rätt sliten. Kyrkogårdsmuren verkar vara av samma utseende som idag, men backen upp mot stigluckan t v alldeles utanför bild förefaller vara brantare. Träden är ännu rätt små, de planterades 1844 efter ett beslut på kyrkostämman. Sockenborna skaffade fram trädplantor och skolmästaren och bonden Lars Ahlström planterade dem mot betalning. Längst t h ovanför muren skymtar en kulle, det måste vara Kastalbacken, se under Lau prästgårdsruin.

T h ser man ett staket. Det är sannolikt skoltomten och skolträdgården här bakom, för dessa låg innan nya skolan uppfördes 1897 öster om kyrkan. Stora landsvägen går längre från kyrkogårdsmuren än idag, landsvägen syns inte på bilden, men skulle ha gjort det om den hade samma sträckning som nu. Det längre avståndet förklarar de båda vägarna med en trekantig markplätt emellan. I bildens vänsterkant anas en fint formad stolpe, som möjligen kan vara en vägvisare, men den tycks inte visa något. Har man planterat ett litet träd t h därom? Två män syns samspråka, den ene är säkert en Laubo, den andre en herre från staden.

Från RAÄ. Lau kyrka. Foto: Einar Erics 1915.

Det har gått 40 år sedan förra bilden. Träden vid kyrkogårdsmuren har vuxit rejält. Kyrkan ser dessvärre ut att ha förfallit. Mer puts verkar avflagad. Faltaket på koret är riktigt dåligt, det måste läcka som ett såll!

Från RAÄ. Lau kyrka. Foto: Iwar Andersson 1961.

86 år efter första bilden är kyrkan genomgripande restaurerad. För att äntligen bli av med problemet med läckande tak, har man lagt på kopparplåt, ett för Gotland totalt främmande takmaterial. Korets tak har ändrats till den förmodade medeltida takformen, jfr När och Roma. Takryttaren har fullständigt förnyats. Putsade partier har fått cementputs med glimmer i. Även kyrkogårdsmuren ser ut att ha lagats, en del stenar lyser vita och nya. Restaureringen av kyrkan leddes av arkitekten Åke Porne på ett mycket bestämt sätt. Invändigt omgestaltades kyrkan nästan fullständigt, ett mycket kontroversiellt arbete som på den tiden inte uppskattades av församlingen.

Stora landsvägens sträckning till att gå närmare kyrkogårdsmuren har ännu inte genomförts, varför triangeln i hörnet fortfarande är kvar, den skymtar t v. Bränsefatet t h måste tillhöra järnaffären som då låg i hörnet.

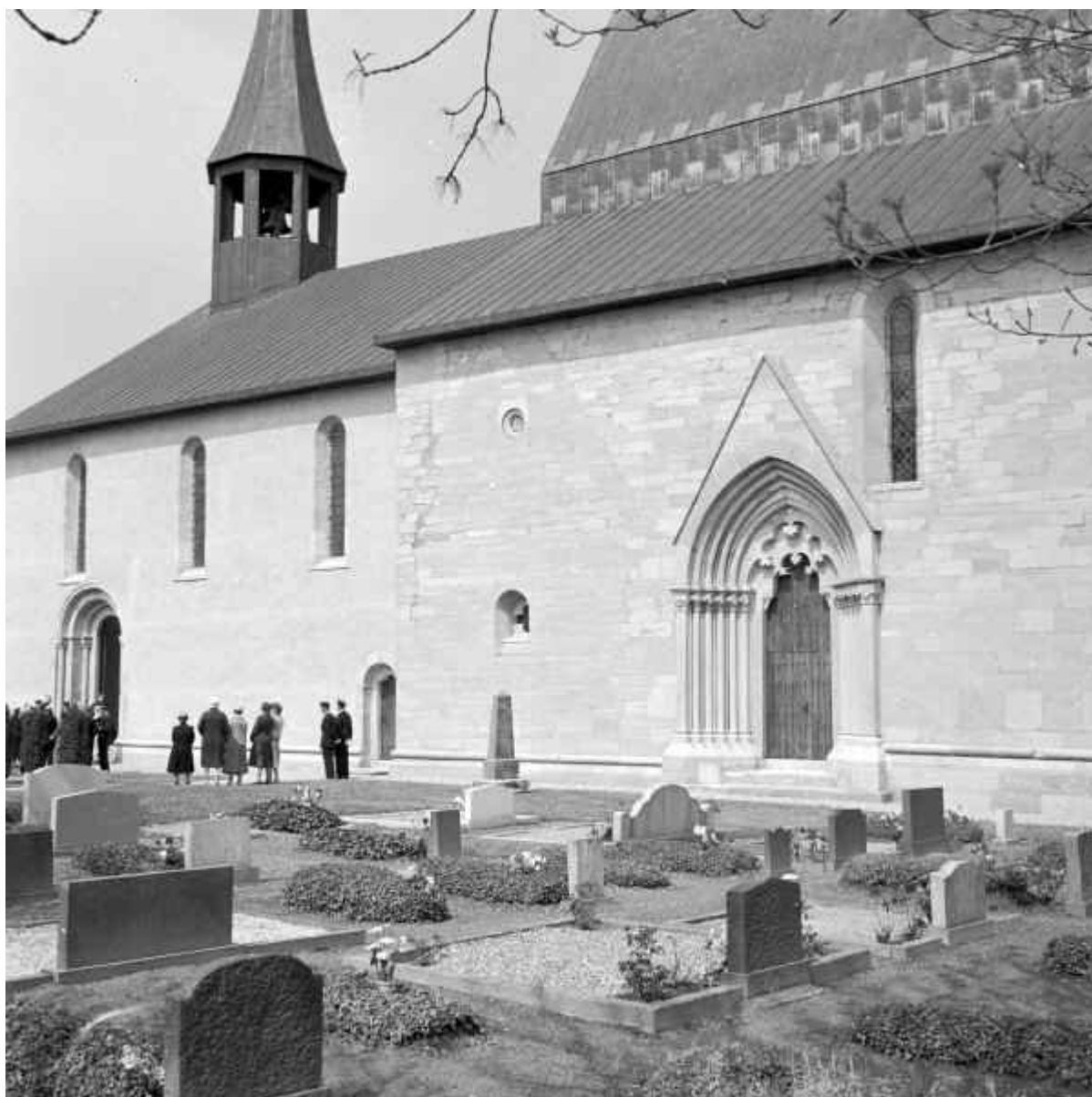
Från M. Klintbergs fotosamling. Lau kyrkas norra fasad. Foto: Masse Klintberg 12 juli 1917.

Vi ser här norra sidan av kyrkan, vars fasader är ganska slitna av väder och vind. Skillnaden är störst mot hur det ser ut idag på sakristians och långhusets väggar. Egentligen är väggarna mera spännande på bilden än dagens tjockt putsade fasader. Faltaket ser också ganska slitet ut, det höll knappast tätt vid denna tidpunkt. Masse har tagit bilden från kullen av den ännu outgrävda prästgårdsruinen.

Från RAÄ. Lau kyrka från öster. Foto: Iwar Andersson 1961.

Här ses gaveln och kyrkans norra sida med sakristian skymtande bakom Brudluckan, den östra stigluckan. Kyrkan är nyrestaurerad och prydlig, liksom Brudluckan. Träden är stora och har klappats (hamlats) flera gånger. Bilden är tagen från Kluckartäppu.

Från RAÄ. Lau kyrkas södersida. Foto: Selling 1961.

Troligen har det varit gudstjänst och besökarna står och pratar på kyrkogården framför den nyrestaureerade kyrkan. Men det är inte kyrkan eller besökarna som är det intressanta på bilden utan gravarna. De är prydligt anlagda i rader och utformningen är av två typer: En äldre med murgrönebevuxna kullar och en yngre med en liten stenomgärdad grusad ”gård” och rabatt på gravstenssidan. Varken murgrönekullarna eller de stenomgärdade ”gårdarna” finns kvar idag, bara gravstenarna med lättklippta gräsmattor runt omkring. Jfr nästa bild från 1875 som visar att det inte fanns några gravvårdar alls då!

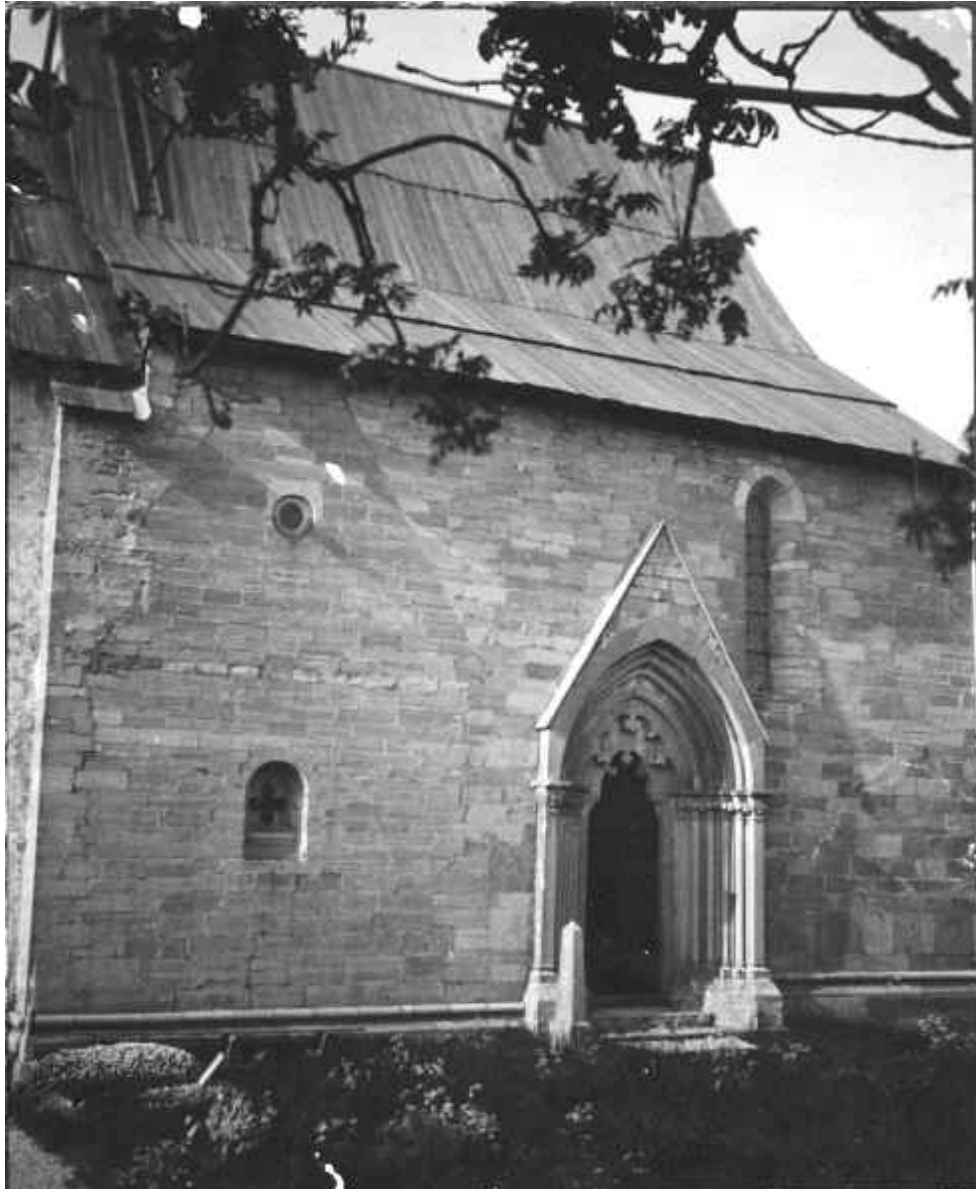

Från RAÄ. Parti av Lau kyrkas södersida. Foto: Carl Fredrik Lundberg 1875.

Denna mycket gamla bild visar flera intressanta saker: Dels kyrkan med hårt slitna fasader, underhållet är uppenbarligen eftersatt. Ur det lilla fönstret, som tillhörde ett tvärkor till det äldsta koret från 1220-talet, sticker det ut ett vinklat järnrör, vilket kastar en skugga på väggen. Troligen var järnröret skorstenen till en kamin inne i kyrkan. En onekligen drastisk lösning på uppvärmningsproblemet!

Det andra intressanta är kyrkogården, som ser ut som en ogräsbevuxen beteshage! Och det sägs att kyrkogården stundtals användes just som beteshage! 1845 bestämdes på sockenstämman att "Kyrkogården kommer att hållas väl stängd så att kreaturen icke dit må inkomma". Men det var inte bara betande kreatur på kyrkogården, utan annat försiggick också. 1707 var prästen arg för man spelade boll (pärk?) på kyrkogården och eftersom man inte slutade, ville han att böter skulle utkrävas.

På bilden kan man inte se en enda gravanläggning, trots att det här är mitt på södersidan. I kyrkan förvaras 3 st gravstenar av trä från förra sekelskiftet, vilka användes innan man gick över till sten några år in på 1900-talet, äldre än så tycks gravstenstraditionen inte vara.

Från RAÄ. Parti av Lau kyrkas södersida. Okänd fotograf och datum.

Här ser vi ungefär samma motiv som på förra bilden. Skorstensröret genom fönstret är borttaget, men i övrigt är det svårt att avläsa kyrkans skick.

Däremot tycks det ha skett förändringar på kyrkogården. Man kan på bildens vänstra del ana ett par gravar i form av avlånga kullar. Längst t v vid kullen står en liten lutande tillformad stolpe, troligen av trä, kanske en föregångare till en stående gravsten. T h därom kan man skönja ytterligare ett par mindre stolpar. Mot den ena lutar en liten tavla, troligen med inskription om den döde. Nära Konfirmandporten står det enda synliga gravmonumentet av sten. Om marken i övrigt innehåller murgrönebevuxna gravkullar, eller om det bara är ogräs, är svårt att avgöra. Längst t v skymtar en grusgång.

Från RAÄ. Lau kyrkas västgavel. Foto: Johnny Roosval okänt datum.

Johnny Roosval var den som utforskade Gotlands kyrkor, systematiserade dem och la grunden till all den kunskap vi har om dem idag. Han var verksam på fältet alldeles i början av 1900-talet och kom ut med sin epokgörande bok om gotländska stenmästare 1918. Bilden bör vara tagen före detta år.

Vi ser här kyrkans västgavel med den provisoriskt ifyllda öppningen till det planerade tornet. Som synes var öppningen mycket stor, idag är tornbågsöppningen markerad med en rits i putsen. Det tänkta tornet skulle ha blivit synnerligen stort, men av de storstilade planerna blev det intet! Inte ens gavelväggen byggdes färdig, dess övre del tätades mot taket av bräder, ett provisorium som kom att vara från 1220-talet till 1960!

Man ser här att den gamla takryttaren stod litet utanför murverket, okänt varför. Den byggdes 1779 av tornbyggaren och kronobåtsmannen Hans Hässelby och ersatte en ännu äldre, som vi inte vet när den byggdes. Det finns en enkel teckning av Lau kyrka från 1700-talets mitt och där kan man se denna äldre takryttare och dessutom ytterligare en takryttare, en liten som satt längst ut mot gavelväggen på koret!

Från RAÄ. Lau kyrka från sydväst. Foto: Selling 1961.

Här ser vi en bild av kyrkans västgavel och sydsida efter restaureringen. Den igensatta tornbågsöppningen syns tydligt, men den nya ritsen som markerar valvöppningen framträder inte. Den upphöjda delen av kortaket syns däremot tydligt. Dess form och den inplåtade gaveln blev inte uppskattade av sin samtid. Däremot tyckte man att den nya takryttaren blev finare än den gamla.

Bilden är troligen tagen i slutet av april. Träden börjar slå ut och det är påskliljor på flera gravar. Vi ser att många gravar har murgrönekullar eller murgrönebäddar, där några gravar har kompletterats med buxbomsomgärdade "gårdar". Andra gravar har gravstenar med "gårdar" avgränsade med låga stenar. Gravarnas utformning växlar snabbt över tiden.